

Noves cites de distribució de mol·luscs continentals per a Catalunya, Andorra i el Pirineu

Miquel Capdevila^{1,2,*}

¹ Associació Catalana de Malacologia (ACM). Museu Blau, Plaça Leonardo da Vinci, 4-5, 08019 Barcelona, Spain; ² Museu de Ciències Naturals de Barcelona, Laboratori de Natura, Passeig Picasso s/n, 08003 Barcelona, Spain.

Rebut el 27 d'octubre de 2023
Acceptat el 2 de desembre de 2023

Editat per: Joaquín López-Soriano

© Associació Catalana de Malacologia (2023)

La present nota ve a ser una continuació de la publicada anteriorment pel mateix autor (Capdevila, 2020), però en la que ara, a part de la demarcació de Tarragona, també es reporten cites de tota Catalunya, Principat d'Andorra i Pirineu en general, incloent sectors de França.

En aquest treball es reporten noves cites per a 17 espècies, incloent: una primera cita per Tarragona; tres primeres cites per Andorra; vuit ampliacions del rang de distribució conegut; i cinc que per la seva importància l'autor considera interessant la seva publicació. Es justifiquen les cites presents en la nota, tal com es va fer a l'anterior nota (Capdevila, 2020), a través de fotografies d'exemplars distribuïdes en set figures. Addicionalment, en les cites en què l'espècie ha estat seqüenciada molecularment a través del projecte Barcoding (Biblioteca de codis de barres d'ADN de mol·luscs terrestres i d'aigua dolça de Catalunya, projecte conjunt entre el Museu de Ciències Naturals de Barcelona, el Laboratori de Natura i el Departament de Biologia Evolutiva, Ecologia i Ciències Ambientals de la Facultat de Biologia de la UB), van acompanyades pel número d'accés al BOLD Systems (Barcode of Life Data System, <http://boldsystems.org>) (codi: MOLCA).

Sistemàtica

Família HYDROBIIDAE

Guadiella ballesterosi Alba, Tarruella, Prats, Corbella & Guillén, 2009 (**Figura 7C**). Espècie coneguda fins ara només de la localitat tipus: la font del Racó de la Pastera al Montsant. Ara també s'ha trobat en sediments de crescuda del Riu Siurana, aigües avall de la localitat tipus.

– Pantà de Siurana, dipòsit de sediment de crescuda. Cornudella de Montsant, Priorat, Catalunya, 470 m s.n.m. (31TCF2569), 25/10/19.

Família VALLONIIDAE

Gittenbergia sororcula (Benoit, 1859) (**Figura 7A**). Després d'estar citada al Montsant (Capdevila, 2015) i a les Muntanyes de

Prades (Capdevila, 2020), se cita de l'Artiga de Lin a la Vall d'Aran. És per tant, la tercera cita a Catalunya.

– Artiga de Lin, paret rocosa a l'inici del camí al Col de Toro, Val d'Aran, Catalunya, 1.733 m s.n.m. (31TCH1126), 23/10/21.

Família CHONDRINIDAE

Abida pyrenaearia (Michaud, 1831) (**Figura 2A**). Juntament amb *Abida occidentalis* (Fagot, 1888) és una de les espècies del gènere més conflictives del Pirineu pel que fa a la seva correcta identificació (Cadevall & Capdevila, 2020). En el treball de Kokshoorn & Gittenberger (2010) no hi ha cap figura de l'espècie. Al present treball (**Figura 2**) es mostren les fotos d'exemplars de 4 localitats, dues d'elles confirmades molecularment (la del Casque du Lhéris, Hautes-Pyrénées, França, correspon a la localitat tipus, MOLCA270-22).

– Pic du Gar, Saint Béat, Haute-Garonne, França, 1.758 m s.n.m. (31TCH1257), 20/08/22.

– Artiga de Lin, paret rocosa a l'inici del camí al Col de Toro, Val d'Aran, Catalunya, 1.733 m s.n.m. (31TCH1126), 23/10/21.

– Port d'Aula, Alt Àneu, Catalunya, 2.212 m s.n.m. (31TCH4536), 14/10/21, MOLCA287-22 i MOLCA288-22

Família VERTIGINIDAE

Truncatellina cylindrica (Férussac, 1807) (**Figures 2C i 5D**). Bertrand (2000) i Borredà *et al.* (2010) ja havien citat aquesta espècie al Principat, però Holyoak *et al.* (2012) van posar en dubte la seva presència a la península Ibèrica, afirmant que els exemplars sense cap dent han de ser considerats com a *T. callicratis* (Scacchi, 1833). En canvi, si accepten l'espècie al Pirineu francès (cara nord del Pirineu), citant dues localitats del departament d'Hautes Pyrénées. En realitat, *T. cylindrica* és molt comuna per tot el Pirineu francès (A. Bertrand, com. pers.), per tant no és gens estrany que també es pugui trobar a la Vall d'Aran i Andorra en el seu vessant nord. D'altra banda, cal recordar que Holyoak *et al.* (2012, fig. 5), indiquen que, a França i nord de la península, sempre les comunitats de *T. callicratis* tenen un percentatge superior al 80% d'exemplars amb alguna denticulació. En aquesta nota l'autor dona a conèixer una cita d'Andorra després de trobar en un mostreig uns 25 exemplars, tots sense cap dent, a l'Obaga de Redort dins del bosc del Coll d'Ordino.

*Autor corresponent.

Adreça electrònica: montsant300s@gmail.com

Figura 1. A) Tres parelles d'*Ena montana* d'Andorra; B) *Hygromia tassyi* en el seu hàbitat a Andorra; C) *Pyrenaearia guillenae* sota pedres als Pics de Casamanya; D) *Trochulus hispidus* en el seu hàbitat a Andorra; E) *Xerotracha renei* al Pic du Gar.

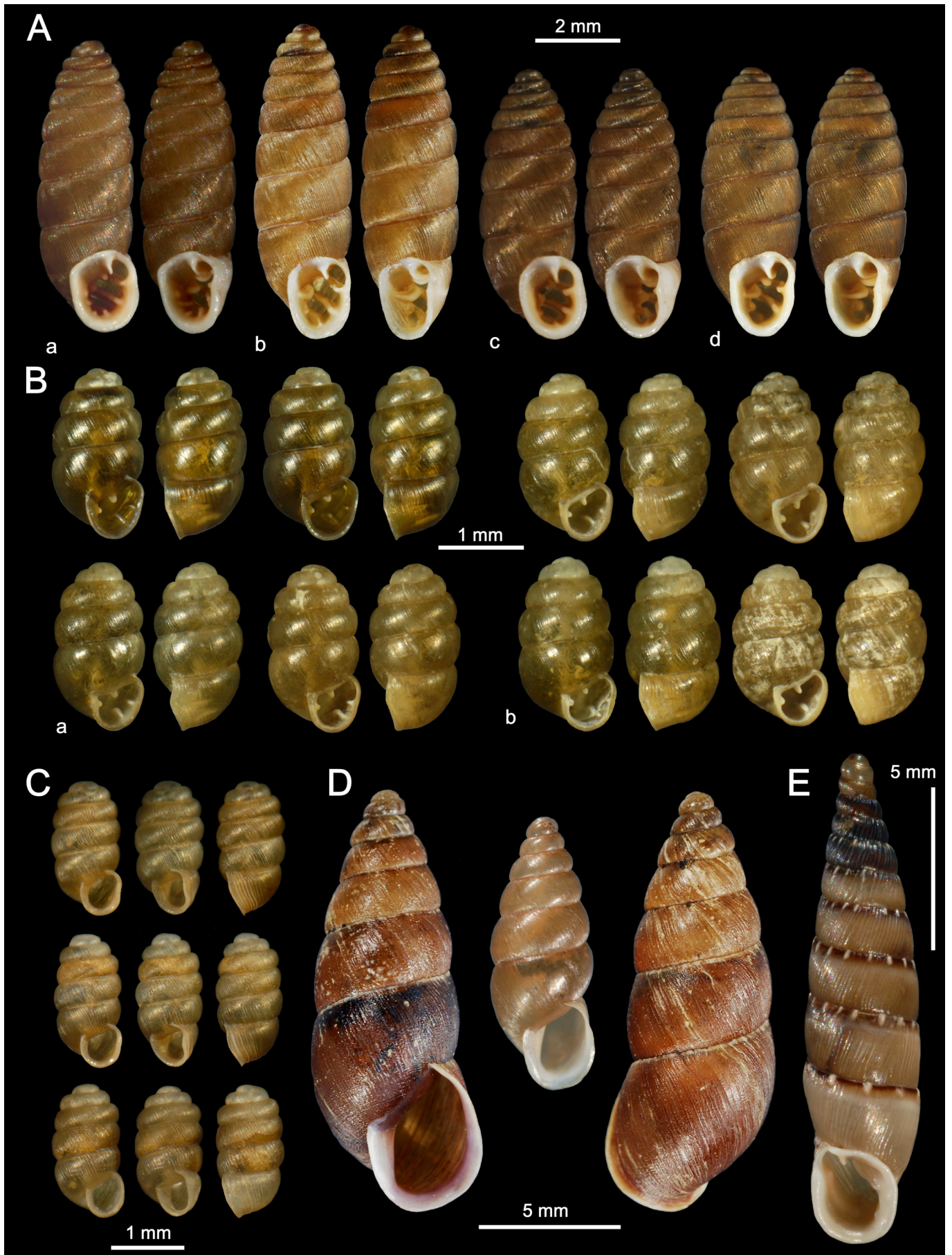

Figura 2. A) Exemplars d'*Abida pyrenaearia*, a) del Casque du Lhéris, (localitat tipus); b) del Pic du Gar; c) de l'Artiga de Lin i d) del Port d'Aula; B) Exemplars de *Vertigo alpestris*, a) d'Andorra i b) de l'Ariège; C) Exemplars de *Truncatellina cylindrica* d'Andorra; D) *Ena montana* i *Merdigera obscura* a Andorra, que s'inclou com a element de comparació; E) *Papillifera bidens bidens* del Turó de Santa Anna.

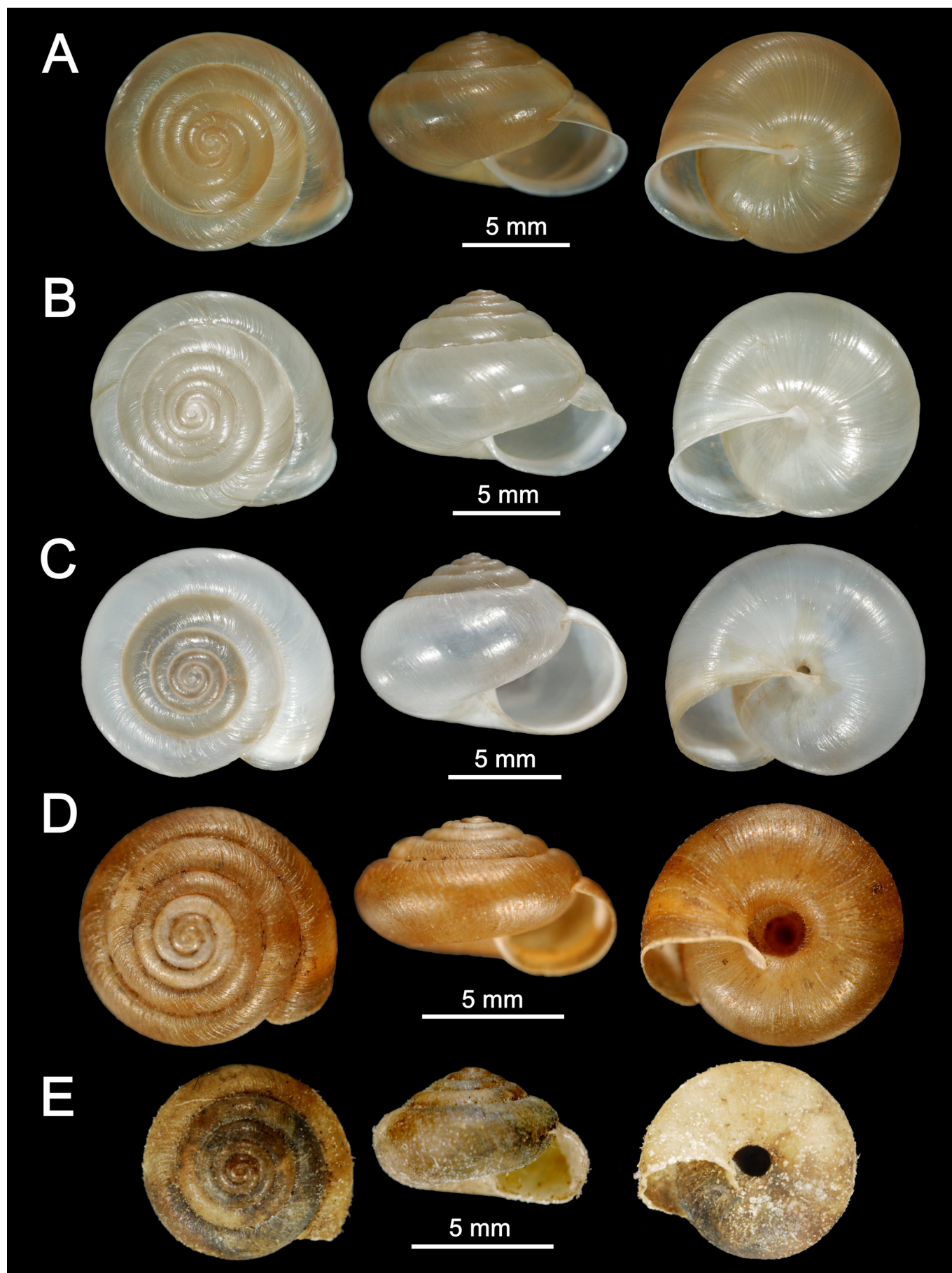

Figura 3. A, B) Dos exemplars d'*Hygromia tassyi* d'Ordino, Andorra; C) *Monacha samsunensis* d'Andorra; D) *Trochulus hispidus* d'Andorra; E) *T. hispidus* del Montsant, inclòs com a element de comparació.

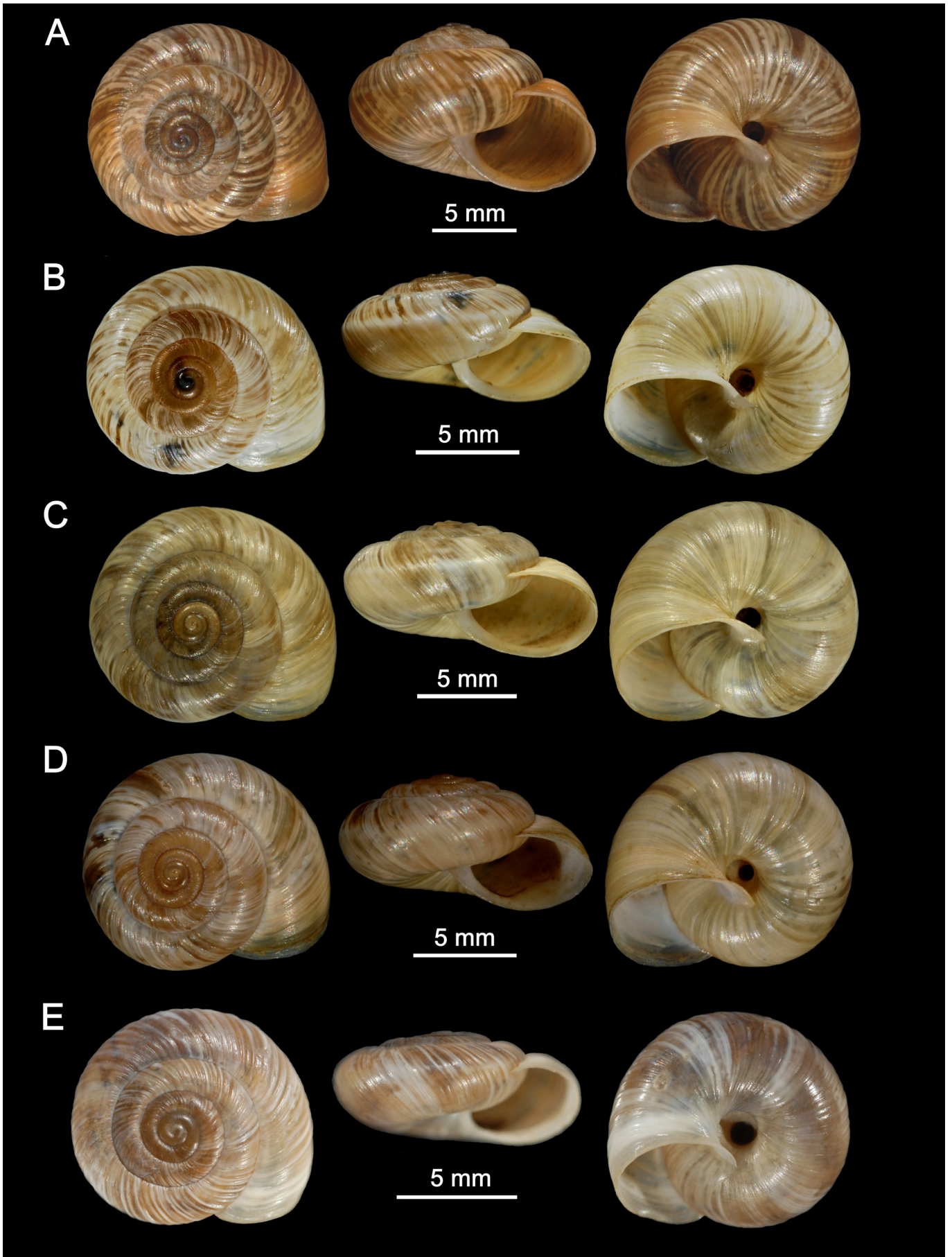

Figura 4. A) *Pyrenaearia carascalopsis* del Pic de Girantes, França; B) *Pyrenaearia guillenae* dels Pics de Casamanya; C) *P. guillenae* del Pic Alt de la Capa; D) *P. guillenae* del Port Negre; E) *Pyrenaearia parva* de la Tossa d'Alp.

També se citen dues localitats de la Vall d'Aran, amb dos i un exemplars. A tot això cal afegir que A. Bertrand (com. pers.), recentment ha trobat l'espècie entre el Pas de la Casa i el Port d'Envalira (Andorra) i als dos vessants del Port d'Aula i del Port de Salau. Per tot l'exposat, es considera aquí que caldria rehabilitar aquest tàxon, actualment absent de la llista de Catalunya i Andorra (Cadevall *et al.*, 2020).

- Ordino, tram de GR que va d'Ordino al coll d'Ordino, Andorra, 1.342 m s.n.m. (31TCH8012), 17/11/21.
- Éra Hontar, Vallarties, 2 Km al sud d'Arties, Val d'Aran, Catalunya. 1.274 m s.n.m. (31TCH2527), 24/10/21, J. Corbella & G. Guillén *leg.*
- Artiga de Lin, paret rociosa a l'inici del camí al Col de Toro, Val d'Aran, Catalunya, 1.733 m s.n.m. (31TCH1126), 23/10/21.

Vertigo alpestris Alder, 1838 (**Figura 2B**). Espècie nord-europea que fins fa poc no havia estat citada per sota dels Alps. Ara s'ha trobat als dos vessants del Pirineu: A. Bertrand la té localitzada a diversos punts de l'Ariège entre els 1.300 i 2.000 metres i l'autor d'aquesta nota l'ha localitzat a Andorra entre els 2.300 i els 2.400 metres. És la primera vegada que se cita aquesta espècie al Principat.

- Pic Alt de la Capa (E), Arinsal, La Massana, Andorra, 2.369 m s.n.m. (31TCH7313), 01/06/22.
- Pic de Girantes, Le Port, Ariège, França, 1.909 m s.n.m. (31TCH6939), 07/09/21, A. Bertrand *leg.*

Família ENIDAE

Ena montana (Draparnaud, 1801) (**Figures 1A i 2D**). Espècie de l'Europa central i alpina que al Pirineu només ha estat citada en dos llocs: Issòr, Pyrénées-Atlantiques (Altonaga *et al.*, 1994) i Andorra (Bertrand, 1999). Aquesta cita només és per constatar que la població andorrana gaudeix de bona salut, i és molt nombrosa i estable.

- Ordino, tram de GR que va d'Ordino al coll d'Ordino, Andorra, 1.589 m s.n.m. (31TCH8012), 17/11/21, MOLCA296-22, MOLCA297-22 i MOLCA357-22.

Família CLAUSILIIDAE

Papillifera bidens bidens (Linnaeus, 1758) (**Figura 2E**). A les cites més recentment aportades per Quiñonero-Salgado *et al.* (2020), cal afegir aquesta nova localitat a les parets rocoses del turonet de Santa Anna, a Castellvell del Camp, on viu conjuntament amb *Xerotracha conspurcata* (Draparnaud, 1801).

- Turó de Santa Anna, Castellvell del Camp, Baix Camp, Catalunya, 246 m s.n.m. (31TCF4060), 22/01/20.

Família HELICODISCIDAE

Lucilla singleyana (Pilsbry, 1889) (**Figura 7B**). Se cita aquesta espècie d'un sediment de crescuda a Reus, perquè aproximadament un 20% dels exemplars que s'han recollit presenten, un engruiximent intern blanquinós mai descrit a l'espècie, i semblant al descrit per a *Hawaiiia minuscula* (Binney, 1840) (Quiñonero-Salgado *et al.*, 2013).

- Riera de l'Abeurada, Reus, Baix Camp, Catalunya, 98 m s.n.m. (31TCF4274), 26/10/19.

Família HYGROMIIDAE

Hygromia tassyi (Bourguignat, 1884) (**Figures 1B, 3A i 3B**). Espècie que, a part del Santuari de la Meritxell, Canillo, Andorra, es troba a diversos indrets del Principat d'Andorra.

- Ordino, tram de GR que va d'Ordino al coll d'Ordino, Andorra, 1.589 m s.n.m. (31TCH8012), 17/11/21, MOLCA363-22 i MOLCA364-22.

Monacha samsunensis (Pfeiffer, 1868) (**Figura 3C**). Espècie del nord i centre de Turquia, introduïda a l'Europa occidental, que fins fa poc es coneixia amb el nom de *Monacha atacis* Gittenberger & De

Winter, 1985 (Pienkowska *et al.*, 2022). Ni Bertrand en tots els seus treballs per Andorra, ni Borredà *et al.* (2010), mencionen aquesta espècie (confirmada molecularment: MOLCA238-21 i MOLCA248-21), a Andorra, tot i ser-hi molt abundant. És per tant, la primera vegada que se cita aquesta espècie al principat.

- El Tarter, Carretera de Ransol, Canillo, Andorra, 1.676 m s.n.m. (31TCH8815), 13/04/22.

Trochulus hispidus (Linnaeus, 1758) (**Figures 1D, 3D i 3E**). Es donen a conèixer dues localitats d'aquesta espècie a la demarcació de Tarragona. Tot i que se sabia de la seva existència, encara no havia estat mai explícitament citada.

- La Morera de Montsant, camí de la Grallera al Montsant, Priorat, Catalunya, (31TCF1970), 23/05/19, P. Peso *leg.*
- Avencs de la Febró, La Febró, Baix Camp, Catalunya, 996 m s.n.m. (31TCF3370), 21/05/20.

Pyrenaearia carascalopsis (Fagot, 1884) (**Figura 4A**). Nova cita d'aquesta espècie a l'Ariège (confirmada molecularment: MOLCA270-22), que es caracteritza per la grandària dels exemplars, que poden superar els 15 mm de diàmetre. Cadevall & Orozco (2016) donen però per aquesta espècie un diàmetre màxim de 10 mm.

- Pic de Girantes. Le Port, Ariège, França, 1.909 m s.n.m. (31TCH6939), 07/09/21, A. Bertrand *leg.*

Pyrenaearia guillenae Caro, Madeira & Gómez-Moliner, 2019 (**Figures 1C, 4B, 4C i 4D**). A Andorra, aquesta espècie no només es troba als Pics de Casamanya, sinó que també s'han observat poblacions importants en altres indrets calcaris del principat.

- Pic Alt de la Capa, Arinsal, La Massana, Andorra, 2.500 m s.n.m. (31TCH7213), 24/08/21.
- Costa del Port Negre, Pal, La Massana, Andorra, 2.458 m s.n.m. (31TCH7213), 7/07/22.
- Cap de la Serra dels Isards, Canillo, Andorra, 2.465 m s.n.m. (31TCH8416), 12/05/22.

Pyrenaearia parva Ortiz de Zárate López, 1956 (**Figura 4E**). S'ha trobat una població nombrosa i estable d'aquesta espècie al voltant del cim de la Tossa d'Alp, pel que s'amplia cap a l'est la seva àrea de distribució.

- Tossa d'Alp, Cerdanya, Catalunya, 2.540 m s.n.m. (31TDG8785), 15/06/22.

Família GEOMITRIDAE

Xerotracha renei (Fagot, 1882) (**Figures 1E, 5A, 5B i 5C**). Espècie estrictament pirenaica que té la localitat tipus al Pic du Gar. Se cita en aquest treball a Haute-Pyrénées on viu conjuntament amb *Abida pyrenaearia* (Michaud, 1831).

- Casque de Lhéris, Bagnères de Bigorre, Haute-Pyrénées, França, 1.589 m s.n.m. (31TBH7466), 09/10/21.

Xerocrassa ripacurcica oreina (Fagot, 1888) (**Figures 6C i 6D**). Se citen dues localitats d'aquesta subespècie properes a la Vall del Riu Essera. Per tal de comparar, en la Figura 6 es mostren també *Xerocrassa ripacurcica ripacurcica* (Bofill, 1886) d'Escales de Sopeira, Osca, localitat tipus (Figura 6A), i *Xerocrassa ripacurcica montsicciana* (Bofill, 1890) del Pas de Terradets (Figura 6B).

- Vilas del Turbón, inici del camí que puja al cim del Turbón, Osca, Espanya, 1.388 m s.n.m. (31TBH9697), 16/07/20.
- Circ d'Armeña, pels voltants del refugi d'Armeña, Barbaruens, Osca, Espanya, 1.870 m s.n.m. (31TBH8211), 03/10/22.

Família SPHAERIIDAE

Euglesa subtruncata (Malm, 1855) (**Figures 7D i 7E**). A Andorra s'han citat fins al moment tres "*Pisidium*" s.l. (Borredà *et al.*, 2010):

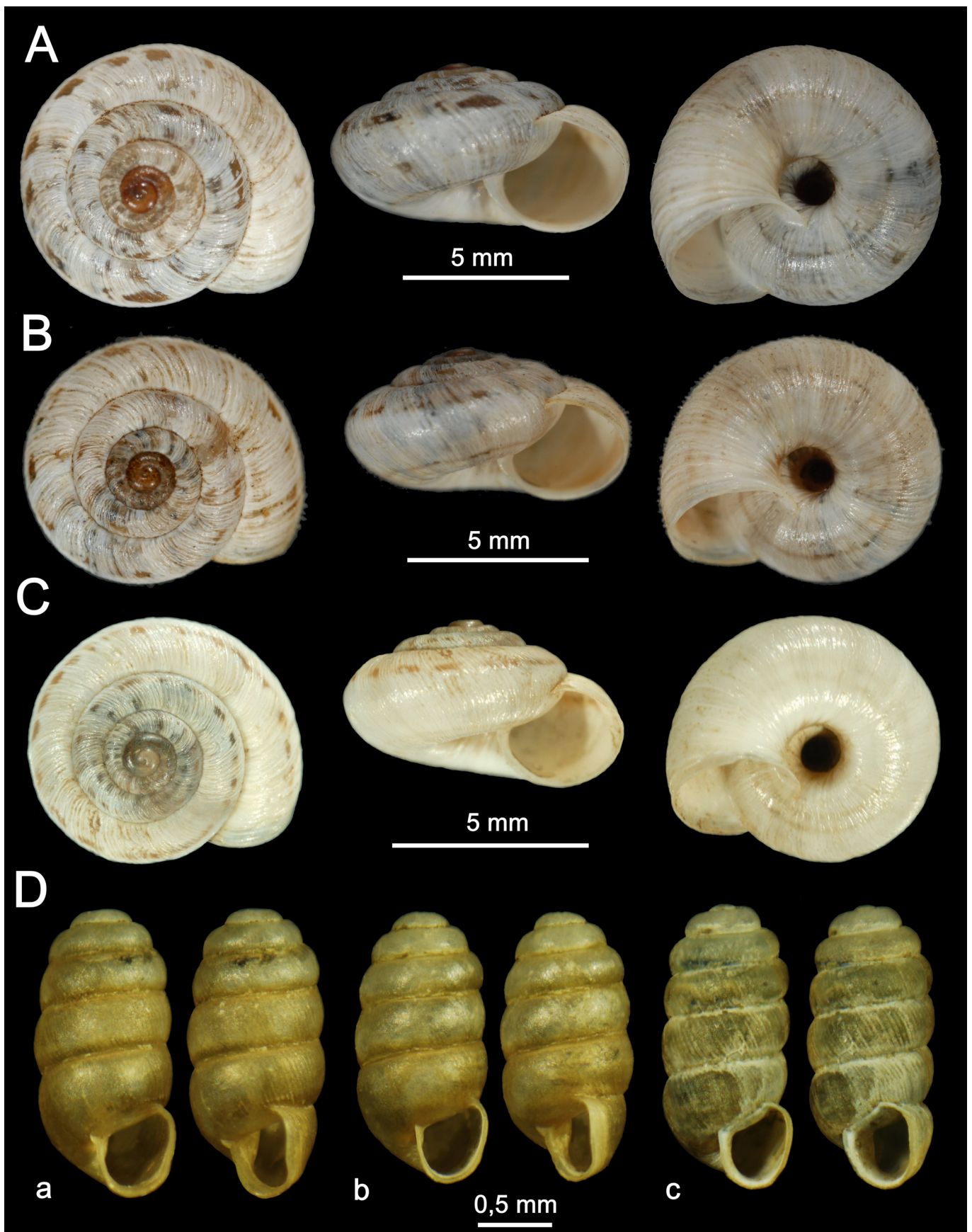

Figura 5. A, B) *Xerotricha renei* del Pic du Gar (localitat tipus); C) *X. renei* del Casque du Lhéris, França; D) *Truncatellina cylindrica* de la Vall d'Aran, a) i b) de Vallarties; c) de l'Artiga de Lin.

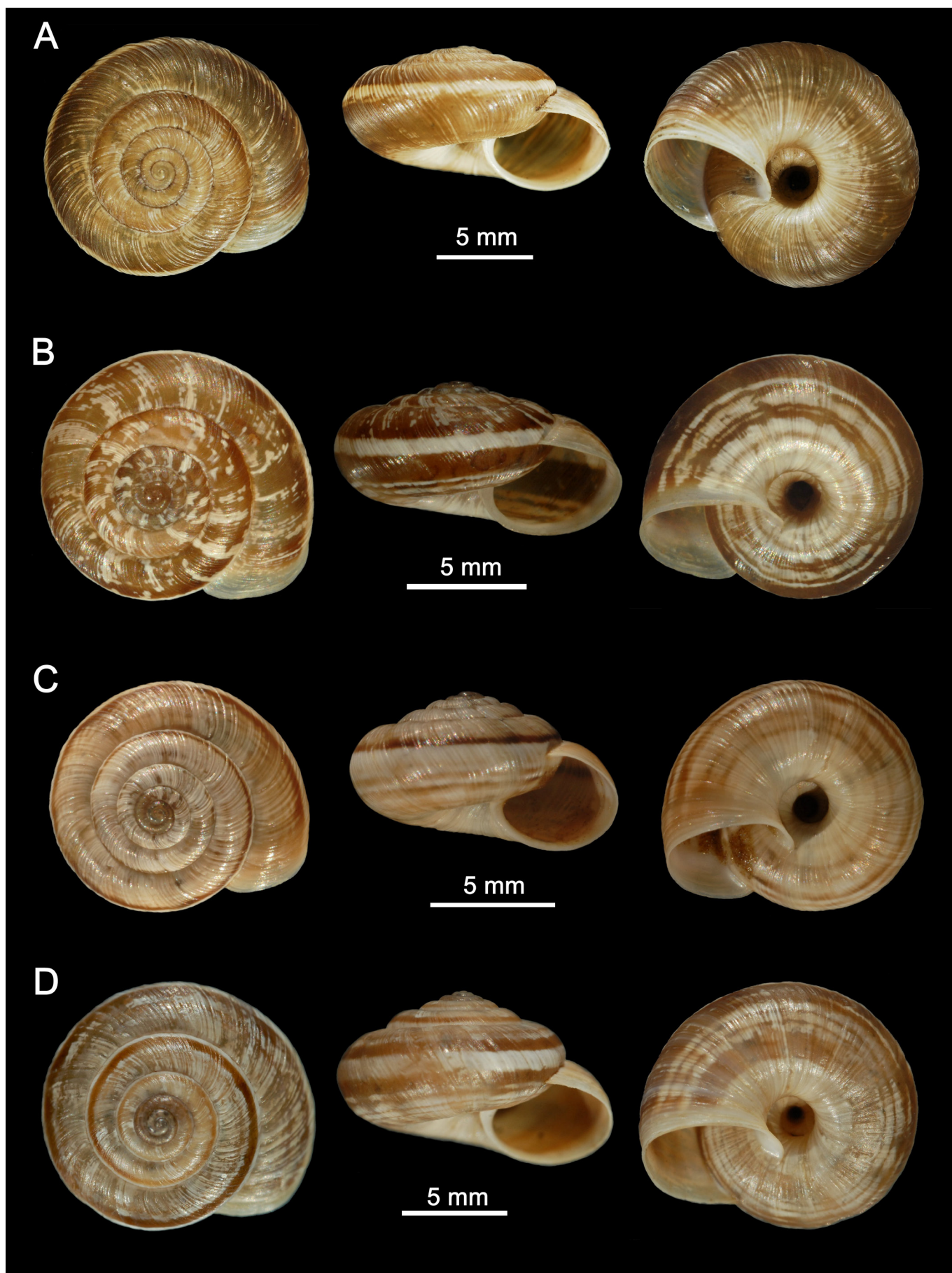

Figura 6. A) *Xerocrassa ripacurcica ripacurcica* d'Escales de Sopeira, Osca, (localitat tipus); B) *X. ripacurcica montsiciana* del Pas de Terradets; C) *X. ripacurcica oreina* de Vilas del Turbón; D) *X. ripacurcica oreina* del circ d'Armeña.

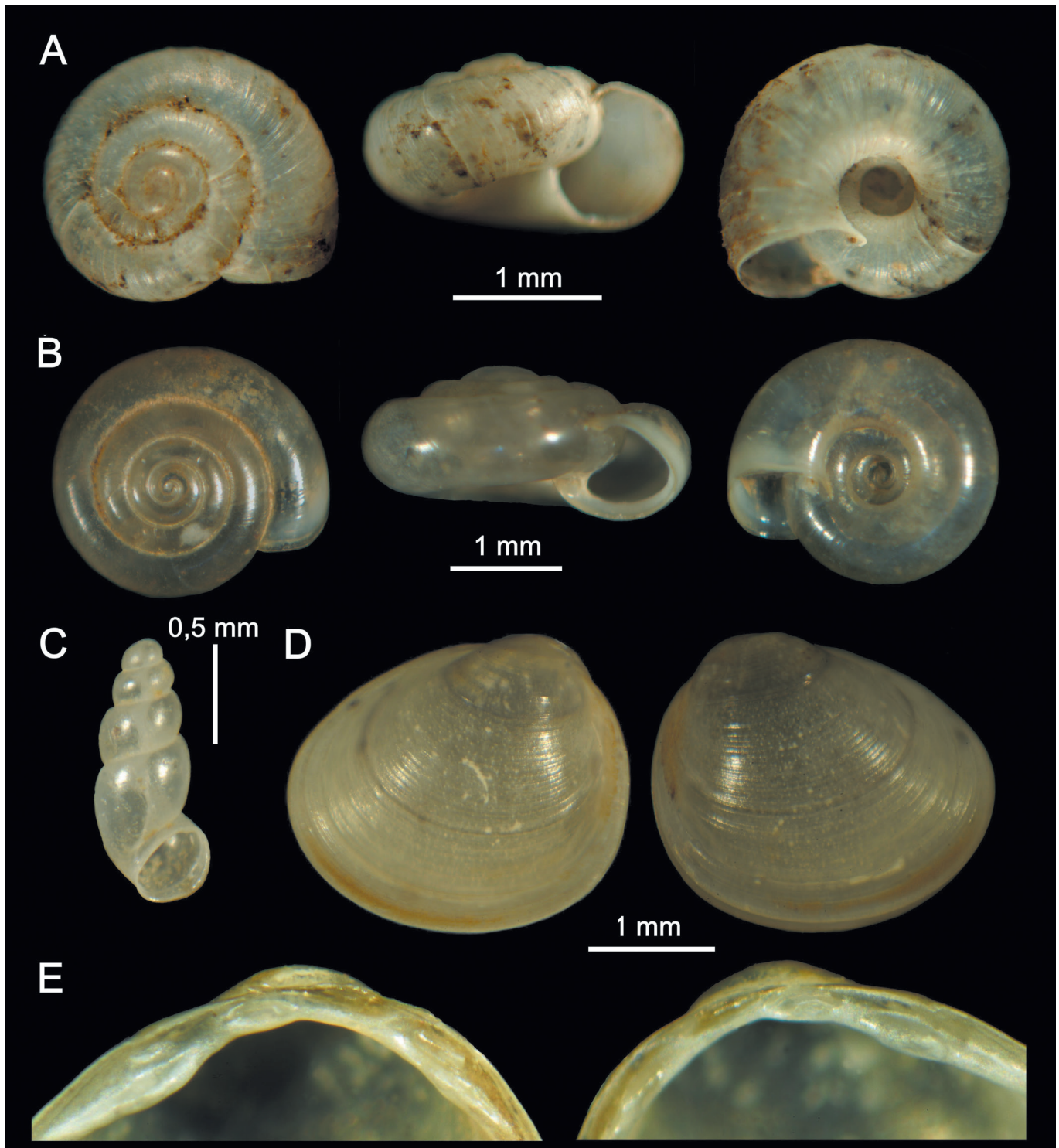

Figura 7. A) *Gittenbergia sororcula* de l'Artiga de Lin; B) *Lucilla singleyana* de Reus; C) *Guadiella ballesterosi* del Riu Siurana; D) Valves d'*Euglesa subtruncata* d'Andorra; E) Xarnera d'*E. subtruncata*.

Pisidium amnicum (Müller, 1774) (amb certs dubtes, en opinió personal de l'autor d'aquesta nota), *Euglesa casertana* (Poli, 1795) i *Euglesa hibernica* (Westerlund, 1894). S'ha trobat aquest bivalve en alguns llacs de Circ dels Pessons, pel que constitueix la primera cita per Andorra.

– Llacs de la Solana, Circ dels Pessons, Encamp, Andorra, 2.458 m s.n.m. (31TCH9187), 03/08/22.

Agraïments

Vull donar el meu agraïment, a banda de l'editor i els revisors que m'han ajudat a millorar substancialment la nota original, a Alain

Bertrand, per ensenyar-me les localitats de *Vertigo alpestris* i *Pyrenaearia carascalopsis* a l'Ariège; a Pep Peso per proporcionar-me la cita de *Trochulus hispidus* al Montsant; i a Jordi Corbella i Glòria Guillén per proporcionar-me la cita de *Truncatellina cylindrica* a la Vall d'Aran.

Bibliografia

Altonaga, K., Gómez, B., Martín, R., Prieto, C.E., Puente, A. I. & Rallo, A. (1994). *Estudio faunístico y bio-geográfico de los Moluscos terrestres del Norte de la Península Ibérica*. 503 pp. Vitoria-Gazteiz (Eusko Legebiltzarra/Parlamento Vasco).

- Bertrand, A. (1999). Endémisme et biodiversité: l'exemple des mollusques dans les Pyrénées françaises. In: Actes des 1ères Rencontres des Malacologues Continentaux de France. Moulis, 17,18 et 19 mai 1997. *Vertigo* 7, 45–57.
- Bertrand, A. (2000). Les mollusques d'Andorre. Atlas préliminaire de repartition. *Documents Malacologiques* 1, 17–39.
- Borredà, V., Martínez-Ortí, A. & Nicolau, J. (2010). *Guia de camp dels Mol-luscs d'Andorra*. Monografies del CENMA \ IEA i Pagès Editors S.L., Sant Julià de Lòria.
- Cadevall, J. & Capdevila, M. (2020). Sobre la presència d'*Abida occidentalis* (Fagot, 1888) a la península Ibèrica. (Gastropoda: Pulmonata: Chondrinidae). *Spira* 7, 161–174.
- Cadevall, J. & Orozco, A. (2016). *Caracoles y babosas de la Península Ibérica y Baleares*. Nuevas guías de campo Omega, Barcelona.
- Cadevall, J., Corbella, J., Bros, V., Orozco, A., Guillén, G., Prats, L. & Capdevila, M. (2020). Els mol-luscs continentals de Catalunya i Andorra (península Ibèrica). *Spira* 7, 117–159.
- Capdevila, M. (2015). Presència de *Gittenbergia sororcula* (Benoit, 1859) (Gastropoda: Vallonidae) al Massís del Montsant (Catalunya). *Spira* 5, 197.
- Capdevila, M. (2020). Noves cites de distribució de mol-luscs continentals per a la província de Tarragona, Catalunya. *Spira* 7, 179–185.
- Holyoak, D.T., Holyoak, G.A. & Torres Alba, J.S. (2012). A reassessment of the species of *Truncatellina* (Gastropoda: Vertiginidae) in the Iberian Peninsula and North-West Africa. *Iberus* 30, 7–33.
- Kokshoorn, B. & Gittenberger, E. (2010). Chondrinidae taxonomy revisited: New synonymies, new taxa, and a checklist of species and subspecies (Mollusca: Gastropoda: Pulmonata). *Zootaxa* 2539, 1–62.
- Pienkowska, J.R., Manganelli, G., Procków, M., Gürelli, G., Kosicka, E., Giusti, F. & Lesicki, A. (2022). *Monacha samsunensis* (Pfeiffer, 1868): another Anatolian species introduced to Western Europe, where it is known as *Monacha ataxis* Gittenberger & de Winter, 1985 (Gastropoda: Eupulmonata: Hygromiidae). *Eur. Zool. J.* 89(1), 966–990.
- Quiñonero Salgado, S., López Soriano, J., Ruiz Jarillo, R., Torres Alba, S., López Alabau, A., Martínez-Ortí, A., Holyoak, D.T., Holyoak, G.A. & Costa Mendes, R.M. (2013). Primeras citas de *Hawaiiia minuscula* (Binney, 1840) (Gastropoda: Pristilomatidae) en la península Ibérica. *Spira* 5 (1-2), 99–101.
- Quiñonero-Salgado, S., López-Soriano, J. & Pérez Candón, C.J. (2020). Nuevas poblaciones de *Papillifera bidens bidens* (Linnaeus, 1758) (Gastropoda: Clausiliidae) en Catalunya. *Spira* 7, 175–177.